

Misna szövegolvasás

7. Nezikin rend, Szanhedrin traktátus:

Római jog, büntetőjog és a Szanhedrin

Biró Tamás

biro.tamas@btk.elte.hu, <http://birot.web.elte.hu/>

2016. november 21.

Praktikus dolgok

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2016-Misna/>
<http://birot.web.elte.hu/Misna> *(a félév végéig)*
- Sillabusz: <http://birot.web.elte.hu/courses/2016-Misna/Misna.pdf>
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu , birot@birot.hu
<http://birot.web.elte.hu/>, <http://www.birot.hu/>
- Fogadóóra: hétfő 11.00-12.00 + emailés egyeztetés alapján.

A félév közepi ZH eredménye

A Misna szerkezete

(ismétlés)

- Hat rend (*szeder*, סדר)

1. *Zeraim* ('magvak')

2. *Moed* ('ünnep, idő')

3. *Nasim* ('nők')

4. *Nezikin* ('károk')

5. *Kodasim* ('szentségek')

6. *Tohorot* ('tisztaság[ok]')

- 63 traktátus (*maszekhet / maszekhta*, מסכת / מסכתא)

- 525 fejezet
(*perek*, פרק)

- 4224 misna משנה
(kisbetűvel!)

FACTSHEET:

Nezikin rend

- Rend (*szeder*): *Nezikin* ('károk', a Misna 4. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): 10 traktátus
 - Baba kama,* *Baba mecia,* *Baba batra,*
 - Szanhedrin,* *Makkot,*
 - Sevuot,* *Edujot,*
 - Avoda zara,* *Avot,* *Horajot*
- Fejezetek száma: 73 fejezet (+ Avot 6 <= *Kinjan Tora*)
- Fő témák: polgári jog, büntető jog és eljárásjog; „egyebek”
- Tórai forrás, alapszöveg, háttér: lásd az egyes rendeknél.

Nezikin rend

1.	<i>Baba kama</i>	10 fejezet	<i>polgári jog: károk, kártérítés</i>	} Nezikin traktátus, amelyet három részre bontottak: „első kapu”, „középső kapu”, „utolsó kapu”.
2.	<i>Baba mecia</i>	10 fejezet	<i>polgári jog: tulajdonjogjog...</i>	
3.	<i>Baba batra</i>	10 fejezet	<i>polgári jog: ingatlanjog...</i>	
4.	<i>Szanhedrin</i>	11 fejezet	<i>büntetőjog (halálbüntetés)</i>	} Szanhedrin traktátus, amelyet két részre bontottak: halálbüntetés, testi fenytés.
5.	<i>Makkot</i>	3 fejezet	<i>büntetőjog (botütés)</i>	
6.	<i>Sevuot</i>	8 fejezet	<i>bíróság előtti eskü (és fogadalmak, stb.)</i>	
7.	<i>Edujot</i>	8 fejezet	„tanúságtételek”: rabbik a korábbi rabbik tanítására vonatkozóan (<i>bo ba-jom</i> : II. Gamliel leváltásának és Eleazar ben Azarja megválasztásának napján?)	
8.	<i>Avoda zara</i>	5 fejezet	<i>bálványimádás</i>	
9.	<i>Avot</i>	5(+1) fejezet	„ <i>Pirké avot</i> ”: etikai tanítások (ld. félév elején)	
10.	<i>Horajot</i>	3 fejezet	<i>téves tanítás utáni áldozat (rabbi, főpap, király)</i>	

Római jog – *mint a Misna kontextusa*

- **Ősi római jog:** *alapok lefektetése, kidolgozás*

- Kezdetek: a *XII táblás törvények* (i.e. 450 körül)
- Köztársaság és korai császárjog: számos jogalkotó, jogértelmező → számos mű.

- **Érett és kései klasszikus kor:** *megszilárdulás, szisztematizálás*

A „legnagyobb öt” jogtudós:

- Gaius (kb. i.sz. 130–180); Papinianus, Paulus, Ulpianus, Modestinus (3. sz. eleje)
= **A Misna keletkezésének az ideje:** párhuzamok (! vagy ?) pl. Gaius: *Institutiones* (magánjogi tankönyv)

- **A római jog kodifikálása:** *kodifikáció*

- I. Justinianus: *Corpus Iuris Civilis* (Keletrómai Birodalom, 529. április 7.)
Justinianus átveszi Gaius tankönyvének címét, szerkezetét, és részben szövegét is.

- **A római jog utóélete** (a mai napig) *értelmezés*

- Középkori jogtudomány: a justinianusi római jog értelmezése.
- Nem hatályos, de az újkori törvénykódexekre és jogi gondolkodásra máig hatással.

törvény és interpretáció!

Vö. Talmud

**Vö. középkori halakhisták:
Talm/Misn-kommentárok,
kódexek, responsumok**

A jog két ága Ulpiánus (kb. i.sz. 170–228) jogelméletében (valamint azóta...)

Közjog

ius publicum

„ami a közérdekű
életviszonyokat szabályozza”

- Alkotmányjog
 - Közigazgatási jog
 - Büntetőjog
- + pénzügyi jog, nemzetközi közjog, stb.

*Az állam és a
közintézmények
működ(tet)ése*

Magánjog

ius civile

„ami a magánérdekű
életviszonyokat szabályozza”

- Polgári jog → vö. *jövő hét*
 - Családjog → vö. *Nasim*
 - Kereskedelmi jog (vö. *mKidd 1:4–5*)
- + munkajog, agrárjog, stb.

A jog két ága Ulpiánus (kb. i.sz. 170–228) jogelméletében (valamint azóta...)

Közjog

ius publicum

„ami a közérdekű
életviszonyokat szabályozza”

- Alkotmányjog
- Közigazgatási jog
- **Büntetőjog**

+ pénzügyi jog, nemzetközi közjog, stb.

Magánjog

ius civile

„ami a magánérdekű
életviszonyokat szabályozza”

- **Polgári jog**
- Családjog
- Kereskedelmi jog

+ munkajog, agrárjog, stb.

A klasszikus jog két legnagyobb területe

Büntető jog

- Büntető alanyi jog
- Büntető eljárásjog
- Büntetés-végrehajtási jog

Polgári jog

- Személyek joga
- Dologi jog
- Kötelmi jog
- Polgári eljárásjog

A klasszikus jog két legnagyobb területe

Büntető jog

- Vádló (pl. ügyész) és vádlott
- Bizonyítási teher a vádlón:

*Ei incumbit probatio qui dicit,
non qui negat.*

'Azon nehezedik a bizonyítás [terhe],
aki állít, nem [azon], aki tagad.'

(Iulius Paulus Prudentissimus [2-3. sz]-nak tulajdonítva)

ÁRTATLANSÁG VÉLELMÉ

- Jobb a bűnös felmentése,
mintsem az ártatlan elítélése.

Polgári jog

- Felperes és alperes
- Bizonyítási teher a felperesen:

המוציא מחבירו עליו הראיה

Ha-moci me-ḥavero, alav ha-reaja.

'Aki kivesz [követel] a társától,
azon a bizonyítás [terhe]'.
(pl. bBaba kama 46a és b)

BIRTOKVÉDELEM

(tényvédelem, és
nem jogvédelem)

- „Nulla összegű játék”: ami az egyik
félnek kedvez, az rossz a másik félnek.

FACTSHEET: *Szanhedrin traktátus*

- Rend (*szeder*): *Nezikin* ('károk', a Misna 4. rendje)
- Traktátus (*maszekhet*): *Szanhedrin* (a renden belül a 4. traktátus)
- Fejezetek száma: 11
- Fő téma: büntetőjog és büntetőeljárás jog
- Tórai forrás: számos, lásd az egyes témáknál
- Érdekesség: Számosan próbálták a Jézus-pert a *Szanh.* traktátus fényében rekonstruálni, a különbségek ellenére. A rekonstrukció természetesen számos hipotézisre épül, mind a „történeti Jézus”, mint a halákhák korabeli alkalmazását illetően.

Érdekesség

mSzanh. 4:5

(...) azért lett az ember egyedül teremtvé, hogy azt tanítsa [ezzel a Tóra] neked, hogy bárki, aki egyetlen lelket elpusztít Izraelből, úgy számítja fel neki a Szentírás, mintha egy teljes világot pusztított volna el. És bárki, aki egyetlen lelket fenntart [megment] Izraelből, úgy számítja fel neki az Írás, mintha egy teljes világot tartana fenn.

És a teremtmények békéjéért [is lett az ember egyedül teremtvé], nehogy az mondhassa az egyik ember a másiknak: az apám nagyobb a te atyádnál! (...)

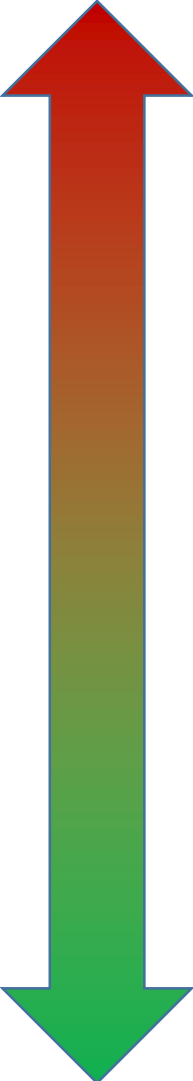
Mishnah Sanhedrin 4:5 – Ms. Kaufmann

A budapesti Kaufmann-kódex (az MTA Keleti Gyűjteménye ún. *Kaufmann-gyűjteményében*) a legjelentősebb Misna-kézirat.

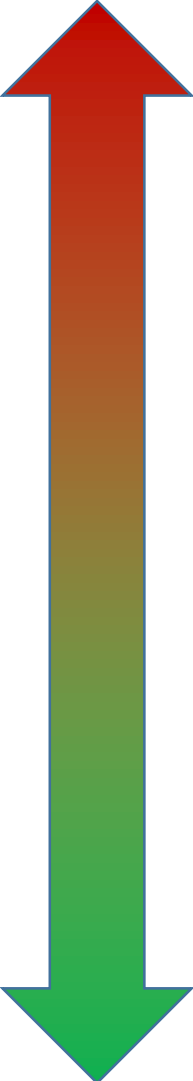
Halákhikus szabályok spektruma

ISMÉTLÉS

-
- Az [írott] Tórában leírt törvény [„írott tan”]
 - Az [írott] Tórában csak implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
 - Rabbinikus rendelet
 - Szokás (*minhag*)

Halákhikus szabályok spektruma

ISMÉTLÉS

-
- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
 - Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
 - *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Szinájról’]
 - Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
 - Rabbinikus rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
 - „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
 - Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga, család, egyén

Halákhikus szabályok spektruma

ISMÉTEL

- Az [írott] Tórában explicit formában leírt törvény
- Az [írott] Tórában implicit formában szereplő előírás [„szóbeli tan”]
- *Halakha le-Mose mi-Szinaj* [‘halakha Mózes részére a Szinájról’]
- Bibliai versre „támaszkodó” törvény/szokás (*aszmakhta*)
- Rabbini rendelet
(tórai alap nélkül, de a rabbik tórai alapon nyugvó tekintélyénél fogva)
- „Egész Izraelben elterjedt” szokás (*minhag*)
- Helyi szokás (*minhag*): régió, város, irányzat, zsinagóga, család, egyén

Például (de nem kizárólag) Hillél 7 vagy r. Jismael 13 **hermeneutikai szabálya** révén a Tórából kikövetkeztetve

**Vö. Deut. 17:8-13;
Deut. 1:16; Deut. 16:18**

Pl. askenáz / nyugati askenáz / holland askenáz

Modern jelenség. Pl. haszid közösségek.

ISMÉTLÉS

A rabbinikus törvény tórai forrása

Deut 17:

9. És menj be a Lévíta-papokhoz és a **bíróhoz, aki lesz majd abban az időben**; és kérdezd meg őket, és ők tudtul adják néked az ítéletmondást.

10. És annak a mondásnak értelme szerint cselekedjél, amelyet tudtul adnak néked azon a helyen, a melyet kiválaszt az Úr; és vigyázz, hogy mind a szerint cselekedjél, amint tanítanak téged.

11. A törvény szerint **cselekedjél, amelyre tanítanak téged**, és az ítélet szerint, a melyet mondanak néked; el ne hajolj attól a mondástól, amelyet tudtul adnak néked, se jobbra, se balra.

A rabbinikus törvény tórai forrása

*Egyben a
rabbinikus bírászkodás
tekintélyének is
forrása*

Deut 17:

9. És menj be a Lévíta-papokhoz és a **bíróhoz, aki lesz majd abban az időben**; és kérdezd meg őket, és ők tudtul adják néked az ítéletmondást.

10. És annak a mondásnak értelme szerint cselekedjél, amelyet tudtul adnak néked azon a helyen, a melyet kiválaszt az Úr; és vigyázz, hogy mind a szerint cselekedjél, amint tanítanak téged.

11. A törvény szerint **cselekedjél**, amelyre tanítanak téged, és az ítélet szerint, a melyet mondanak néked; el ne hajolj attól a mondástól, amelyet tudtul adnak néked, se jobbra, se balra.

Ellentmondások tűrése

- Gyakorlati halákha (*halakha le-maasze*, הלכה למעשה):

Dönteni *kell*: szabad vagy tilos? kötelező vagy nem? tiszta vagy tisztátalan?

1. Az egyén (hívő),
2. A tanító / rabbi / vezető, és
3. A bíróság számára

- „Elméleti” halákha:

Csupán egyik cél a gyakorlati halákha meghatározása.

Fontosabb cél a Tóra-tanulás *le-sem samajim / li-smah* („az ég kedvéért”).

Ezért érdekesek a kisebbségi vélemények és a nem aktuális témák is.

- Aggáda:

Vö. *mSzanh. 10:1.*

Az ellentmondások senkit nem zavarnek, amíg ugyanaz az „üzenet”.

Miért jegyzi fel a Misna az ellentmondásokat?

(A traktátus első három misnája Hillel és Sammáj véleményét sorolja fel számos kérdésben.)

mEdujot 1:4

(...) és a bölcsek elfogadták a véleményüket.

mEdujot 1:4

De [akkor] miért jegyzik fel Sammáj és Hillel véleményét feleslegesen? Hogy a következő generációk számára azt tanítsák, hogy az ember ne ragaszkodjék a véleményéhez. Hiszen a világ atyái [Hillel és Sammáj] sem ragaszkodtak a véleményükhöz.

Miért jegyzi fel a Misna az ellentmondásokat?

Babiloni Talmud Eruvin 13b:

א"ר אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה
הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו
יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הן והלכה כב"ה

וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן
מפני שנוחין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי ב"ש
ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהן

Rav Abba azt mondta, hogy Smuel azt mondta: Bét Hillel és Bét Sammáj három éven keresztül vitázott. Egyikük azt mondta: „a halákha a véleményünket követi”. És a másikuk azt mondta: „a halákha a véleményünket követi”. Ekkor kijött a Bat Kol [isteni hang], és bejelentette: „Ezek is és azok is az élő Isten szavai. De a halákha Hillel iskolája szerint van!” Ha ezek is és azok is az élő Isten szavai, mivel érdekeltte ki Bét Hillel, hogy őket kövesse a halákha? Mert kedvesek és szerények voltak, és a sajátjukat és Bét Sammáj tanítását is tanulták. Sőt, a sajátjuk elé vették [a tanulás/tanítás során] Bét Sammáj tanítását.

Miért jegyzi fel a Misna az ellentmondásokat?

Misna Edujot 1:5

(a két oldallal ezelőtt idézett misna folytatása)

És miért jegyzik fel az egyén véleményét a többségi vélemény mellett, hiszen a halákha mindig a többség véleményét követi? Mert ha egyet fog érteni egy bíróság az egyén véleményével, támaszkodhat rá. Mert az egyik bíróság nem bírálhatja felül a másik bíróság döntését, hacsak nem nagyobb nála bölcsességben és számban. Ha nagyobb nála bölcsességben, de nem számban, vagy ha nagyobb nála számban, de nem bölcsességben, nem bírálhatja felül a véleményét, addig, amíg nem nagyobb nála bölcsességben és számban [is] *[beleszámítva a korábbi, kisebbségben maradt vélemény forrását??]*.

Misnah Edujot 1:6:

Rabbi Jehuda azt mondta: ha így van [hogy a halákha az egyéni véleményt követi a többséggel szemben], miért jegyzik fel az egyén véleményét a többségi vélemény mellett, hiába? Mert ha [egy] ember azt mondaná: „én így kaptam [meg a hagyományt a mesteremtől]”, azt válaszolják neki: „te X.Y. [kisebbségben maradt] véleményét hallottad”.

Szafek ספק = kétség

Miért fontos, hogy egy szabály tórai vagy rabbinikus?

Például:

- Ha a szituáció megítélése kapcsán kétség merül fel:
 - Tórai törvény esetén szigorítani kell.
 - Rabbinikus törvény esetén enyhíteni lehet.
- Más a büntetési tétel

Büntetési tételek

ISMÉTLÉS

Tudatosan elkövető – *méizid* מְזִיד

Nem tudatosan elkövető – *sogeg* שׁוּגֵג

• Szombatszegés: tórai tilalom tudatos megszegése *Tudatos szándékosság bizonyítandó!*

- Ha vannak tanúk, és ha tanúk jelenlétében figyelmeztették előre, és ha van halálos ítélet kiszabására jogosult *szanhedrin*, aki el is rendeli, stb.:
kövezés általi halálos ítélet סְקִילָה (egy a négyféle halálos büntetés közül)

- Egyébként:

karet כָּרַת („kiírtatás”, Isten által kiszabott és végrehajtott ítélet)

• Szomtabsegés: tórai tilalom nem tudatos megszegése

korban hatat קָרְבַּן חַטָּאת bűnázdozat bemutatása

*Minden karettal sújtott
bűn sogegja: egy évnél
fiatalabb nőtény bárány vagy juh.*

• Szombatszegés: rabbinikus tilalom

makkat mardut מַכַּת מְרִדוֹת
„lázasért” elrendelt botütés

Rabbinikus tilalmak,
rabbinikus tekintély
elutasítása, pozitív
tórai előírások meg
nem cselekvése

Büntethető – *hajjav* חַיִּיב

Nem büntethető – *pattur* פְּטוּר

Malkot מַלְקוֹת botütés: 1 híján 40, kevésbé súlyos tórai tilalmak tipikus büntetése.

Bővebben lásd az előző hétre kiadott anyagban:
<http://birot.web.elte.hu/courses/2016-Misna/Misna04.pdf>

ISMÉTLÉS

Törvények érvényessége

- Nagykorúak → „szándékkal” rendelkezik és büntethető
 - fiúk: 13 éves kortól v. „első szőrszál”; lányok: 12 éves kortól.
- Halakhikusan zsidók vs. noahidák
- Szabadok vs. rabszolgák is
- Szentély fennállása idejében vs. többség Izraelben él vs. mindig
- Izrael földjén vs. mindenhol (diaszpórában is)
- Csak férfiak vs. mindenki (nők is)

ISMÉTLÉS

613 tórai parancsolat

- 365 tiltó/negatív
- „van benne cselekvés”
- ember és társa közötti
bén adam le-ḥavero
- büntetés: halálbüntetés (4+karet)
- időhöz kötött
- ...

248 előíró/pozitív

„nincs benne cselekvés”

ember és Isten közötti
bén adam le-Makom

más

időhöz nem kötött

613 tórai parancsolat

• 365 tiltó/negatív	248 előíró/pozitív
• „van benne cselekvés”	„nincs benne cselekvés”
• ember és társa közötti
<i>bén adam le-ḥavero</i>	ember és Isten közötti
<i>bén adam le-Makom</i>
• büntetés: halálbüntetés (<i>4+karet</i>)	más
• időhöz kötött	időhöz nem kötött
• diné mamonot [„pénz-ügyek”]	diné nefasot [„lélek-ügyek”]

613 tórai parancsolat

- ...

- **diné mamonot** [„pénz-ügyek”]

pénzhez kapcsolódó ügyek

kb. polgári jog

- **diné nefasot** [„lélek-ügyek”]

(halál)büntetést kívánó ügyek

kb. büntetőjog

De nincs mindig éles határ a kettő között. Ld. mSzanh 1:1

Eljárásjog

Misna *Szanhedrin* 1. fejezete

1:1

Diné mamonot – **hárman** [kell elbírálni]. Lopások és károkozások – hárman. Állat által okozott károk fajtái, állatok ellopása – hárman. A [nemi] erőszaktevő és a [hajadont] elcsábító és a feleségére panaszt tevő – hárman. Ezek rabbi Meir szavai. De a bölcsek szerint a feleségére panaszt tevő – **huszonhárman**, mert diné nefasot is van benne.

1:2

A [39] botütéssel [büntetendő tórai tilalmak] – hárman. Rabbi Jismael nevében azt mondták: huszonhárman. A hónap megszentelése – hárman. Szökőév beiktatása – hárman. (...) 1:3 (...) A ḥalica – hárman. (...)

Eljárásjog

Misna *Szanhedrin* 1. fejezete

1:4

Diné nefasot – **huszonhárman** [kell elbírálni]. A meghágó és a meghágott [állat] – huszonhárman. A megkövezendő ökör – huszonhárman. (...)

1:5

A törzset és a hamis prófétát és a főpapot **hetvenegy** fős bét din ítélheti csak el. A parancsolatnak nem számító háború indításához – hetvenegy alapján. A város [Jeruzsálem] és a [Szentély] területének a bővítése – csak hetvenegy alapján. Nem hoznak létre [kis, 23 fős] szanhedrint az egyes törzseknek – csak hetvenegy alapján. (...)

Eljárásjog

Deut. 16,18–20:

¹⁸Állíts törzsenként bírákat és előljárókat minden lakóhelyeden, amelyet Istened, az ÚR ad neked, és ezek ítélik a népet igaz ítélettel! ¹⁹Ne kerüld meg a törvényt, ne légy személyválogató, és ne fogadj el vesztegetést, mert a vesztegetés elvakítja a bölcseket is, és félreviszi azoknak az ügyét, akiknek igaza van. ²⁰Az igazságra és csakis az igazságra törekedj, hogy életben maradj, és megtarthatd birtokodban azt a földet, amelyet Istened, az ÚR ad neked.

- *Bét din sel hedijot* 3 tanulatlan, választott bíróságként funkcionálhat.
- Egyetlen rabbi 1 tanult / felavatott
- *Bét din* (rabbiniikus bíróság) 3 tanult / felavatott
- *Szanhedrin ketana* 23 felavatott (Miért ennyi? Ld. mSzanh 1:5.)
- *Szanhedrin gedola* 71 felavatott (mSzanh. 1:5: Num. 11,16+Mózes)

Történelmi áttekintés

A klasszikus rabbinikus irodalom *térben és időben* (ismétlés)

ISMÉTLÉS

	Palesztina	Babilónia
<i>Tannaitikus kor:</i> (kb. 70 – kb. 220)	Misna Toszefta Halakhikus midrásgyűjtemények ...	---
<i>Amorai kor:</i> (kb. 220 – kb. 500)	Jeruzsálemi Talmud aggadikus midrásgyűjtemények ...	Babilóniai Talmud

A zsidó történelem dióhéjban zanzásítva

ISMÉTLÉS

-1000 -500 0 500 1000 1500 2000

Bibliai kor:
Héber Biblia

Tannák **Amorák** **Gaonok** **Risonim** **Ahronim**

Első szentély kora

Babiloni fogság

Második szentély kora

I.sz. 500 körül: A **Babilóniai Talmud** lezárása

I.sz. 220 körül Jehuda ha-Naszi: **Misna**

1038. Babilóniai gaonátus vége

1492. Spanyolországi zsidók kiűzetése

1948. Izrael Állam megalapítása

I.e. 587. Első szentély pusztulása

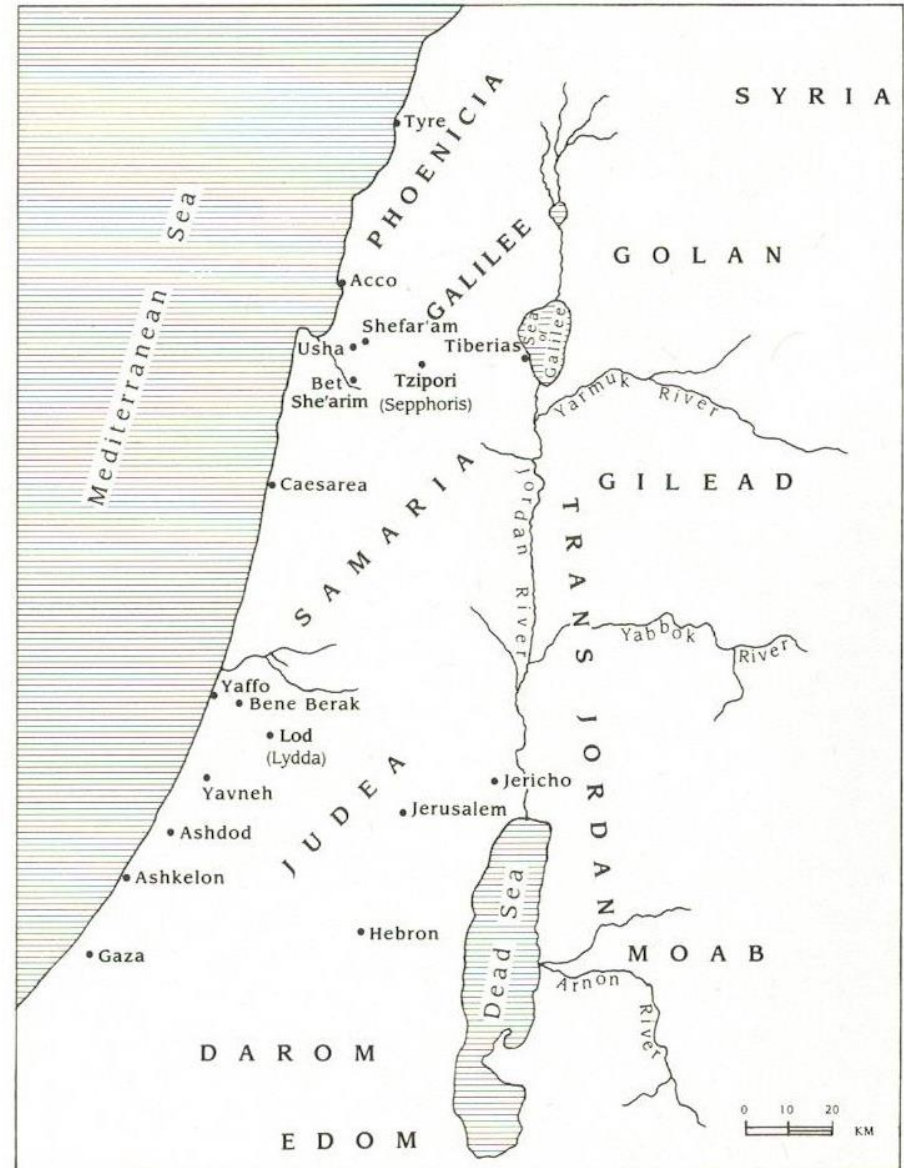
I.sz. 70. Második jeruzsálemi szentély pusztulása

Történelmi áttekintés: a rabbinikus élet központjai

A Szanhedrin vándorlása

- (Jeruzsálem i.sz. 70 előtt. De már akkor is létezhetek további farizeus központok.)
- Júda (Dél-Palesztina), i.sz. 70-132:
 - Javne: *Rabban Joḥanan b. Zakkaj, II. Rabban Gamliel, Eleazar ben Azariah...*
 - Bené Brak: *Rabbi Akiva*
 - Lod

A kép forrása: Adin Steinsaltz, *The Talmud, The Steinsaltz Edition: A Reference Guide* (New York: Random House, 1989), p. 25.

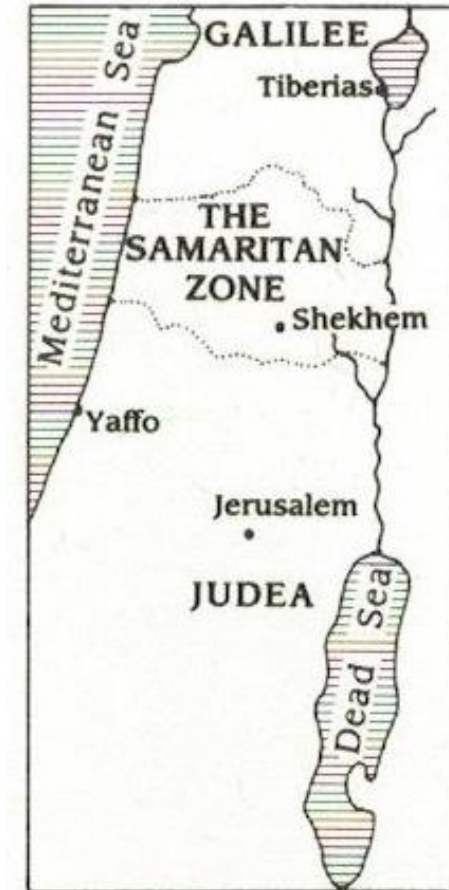

Eretz Israel in the Period of the Mishnah and Talmud

A rabbinikus tevékenység földrajzi mozgása

A Szanhedrin vándorlása

- Bar-Kohba felkelés (132–135) után
áttevéődik a rabbinikus központ Júdából
Galileába (Javne > Usa > Bét Searim > Cippori > Tiberias)
- Az amórai korszakban
a babilóniai rabbinikus központok fokozatos
felemelkedése (a palesztinaiak „rovására”).
- A gáoni korszakban
a rabbinikus tevékenység központja Babilónia.
Palesztinában *pijjut*-költészet, maszoréták tevékenysége, stb.

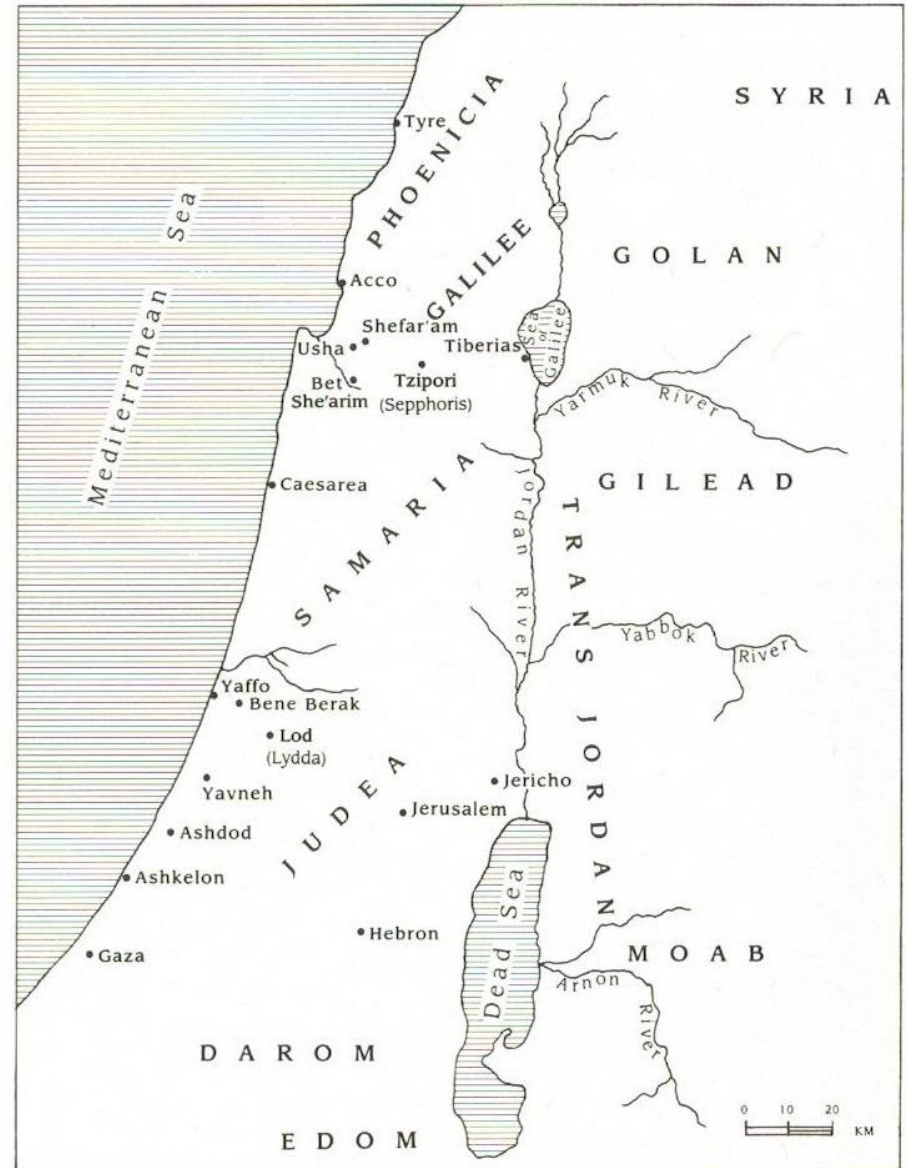

Történelmi áttekintés: a rabbinikus élet központjai

A Szanhedrin vándorlása

- Galilea (Észak-Palesztina):
 - a *Bar Kohba*-felkelés (132-135) után,
 - a patriarchátus végéig (425) és tovább:
 - Usa: II. Simon b. Gamliel idején
 - Bét Searim: R. Jehuda Ha-Naszi
 - Tiberias: Szanhedrin és a patriarchátus székhelye kb. 235-től, fontos központ marad az évezred végéig (vö. maszoréták).
 - Caesarea
 - Cippori / Sepphoris

A kép forrása: Adin Steinsaltz, *The Talmud, The Steinsaltz Edition: A Reference Guide* (New York: Random House, 1989), p. 25.

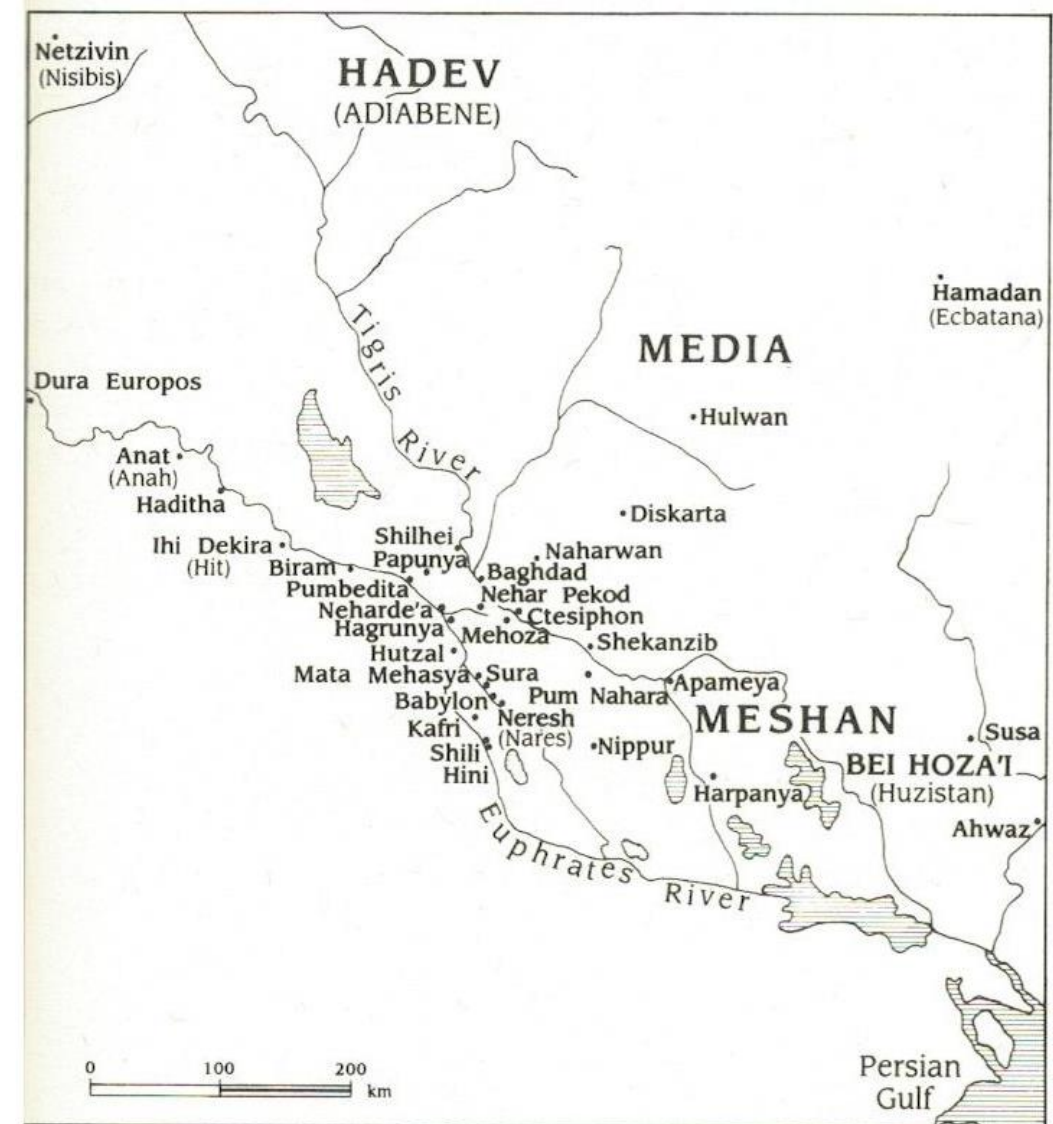

Eretz Israel in the Period of the Mishnah and Talmud

Történelmi áttekintés: a rabbinikus élet központjai

Babilóniában nincs Szanhedrin!

- Babilónia: (inkább az Eufrátesz mentén)
 - *Szura*: jelentéktelen kisváros Dél-Babilóniában. 220 körül *Rav* megalapítja a jesivát, amely fontos központ marad évszázadokon át. A Babilóniai Talmud szerkesztése.
 - *Nehardea*: fontos zsidó központ, de jesiváját *Smuel* teszi kiemelkedővé. 259-ben lerombolják, jesiva Pumbeditába és Mehozába költözik.
 - *Pumbedita*: jesivája 259-től a gáoni korszak végéig (immár Bagdadban) kiemelkedő.
 - *Mezoza*: nagyobb város, jelentős zsidó lakossággal, egyben fontos rabbinikus központ is.

Babylonia in the Period of the Mishnah and Talmud

A kép forrása: Adin Steinsaltz, *The Talmud, The Steinsaltz Edition: A Reference Guide* (New York: Random House, 1989), p. 27.

Következő órákra

Ki héberül. Ki fordításban.

- Földi András és Hamza Gábor, *A római jog története és inténciái* (Nemzeti Tankönyvkiadó: Budapest, 1996),
 - 50. fejezet első része (pp. 554–562)
 - 52. fejezet (pp. 580–581, különösen „2. állatkárokból eredő kötelmek”)
- Szövegolvasásra:

Misna *Szanhedrin* 10. fejezet
- Jövő héten:

Misna *Baba kama* 1. fejezet

Viszlát következő alkalommal!

Függelék:

párhuzamok a XII táblás törvények és Exod. között

- Éjszakai betörés

Si nox furtum faxsit, si im occisit, iure caesus esto. (XII tab. 8,12)

Ha [valaki] éjszaka követi el a lopást, [és] ha [a meglopott] megöli őt, az ölés jogos legyen. (Megj.: a következő törvény töredékesen maradt fenn, de úgy kezdődik: „Nappal...”)

(א) אִם-בַּמְחֻתָּרֵת יִמָּצֵא הַגָּנֵב וְהָכָה וְיָמַת אִין לֹ דְמִים.

(Exod. 22,1-2a)

(ב) אִם-זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דְּמִים לֹ...¹

¹Ha [éjszaka] a tolvajt betörésen érik, és úgy megverik, hogy meghal, nem számít vérontásnak. ²De ha ez napvilágnál történik, akkor vérontásnak számít... (RUF)

Függelék:

párhuzamok a XII táblás törvények és Exod. között

- A lopás büntetése kétszeres

Si adorat furto, quod nec manifestum erit, duplione damnum decidito. (XII tab. 8,16)

Ha olyan lopás miatt perelnek, amelynél nincs tettenérés, a büntetés kétszeres legyen.

(Exod. 22,3) אִם-הִמָּצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ הַגֵּנֶבֶה מִשׁוֹר עַד-חֲמֹר עַד-שֵׁה חַיִּים שְׁנַיִם יִשְׁלֹם.

³Ha élve találják meg nála a lopott jószágot, akár marha, akár szamár, akár juh az, kétszeresen kell megtérítenie. (RUF)

Vö. *Exod.* 21,37 is: „Ha valaki marhát vagy juhot lop, és levágja vagy eladja, akkor öt marhát adjon kártérítésül egy marháért és négy juhot egy juhért.”

Függelék:

Forrás: *The Avalon Project* http://avalon.law.yale.edu/ancient/twelve_tables.asp.

párhuzamok a XII táblás törvények és Exod. között

- Állatok okozta károk: öklelés

Si quadrupes pauperiem fecisse decitur, ... lex (XII tabularum) voluit aut dari id quod nocuit ... aut aestimationem noxiae offerri. (XII tab. 8,6)

If a quadruped is said to have caused damage an action shall lie therefor ... either for surrendering that which did the damage to the aggrieved person ... or for offering an assessment of the damage.

(כח) וְכִי-יִגַח שׁוֹר אֶת-אִישׁ אוּ אֶת-אִשָּׁה וַיָּמֹת--סֹקֹל יִסְקַל הַשׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת-בְּשָׂרוֹ וּבַעַל הַשׁוֹר נָקִי (כט) וְאִם שׁוֹר נָגַח הוּא מִתְמַל שְׁלִשָּׁם וְהוֹעֵד בְּבַעְלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהָמִית אִישׁ אוּ אִשָּׁה-הַשׁוֹר יִסְקַל וְגַם-בְּעַלְיוֹ יוֹמֵת. (Exod. 21,28-29)

²⁸Ha egy ökör felöklel egy férfit vagy egy nőt úgy, hogy az belehal, akkor meg kell kövezni az ökröt, és a húsát nem szabad megenni. Az ökör gazdája azonban ártatlan. ²⁹De ha az ökör már korábban is öklelős volt, és erre figyelmeztették is a gazdáját, mégsem vigyázott rá, és ezért ölt meg egy férfit vagy egy nőt, akkor az ökröt meg kell kövezni, és a gazdájának is meg kell halnia. (RUF)

Függelék:

Forrás: *The Avalon Project* http://avalon.law.yale.edu/ancient/twelve_tables.asp.

párhuzamok a XII táblás törvények és Exod. között

- Állatok okozta károk: más mezejének lelegelése

Si glans ex arbore tua in meum fundum cadat eamque ego immisso pecore depascam, ... neque ex lege XII tabularum de pastu pecoris, quia non in tuo pascitur, neque de pauperie ... agi posse.
(XII tab. 8,7)

If fruit from your tree falls onto my farm and if I feed my flock off it by letting the flock onto it. ... no action can lie against me either on the statute concerning pasturage of a flock, because it is not being pastured on your land, or on the statute concerning damage caused by an animal ...

כִּי יִבְעֶר-אִישׁ שָׂדֵה אֶו-כָּרֶם וְשָׁלַח אֶת-בְּעִירָהּ וּבְעֶר בְּשָׂדֵה אַחֵר מִיֵּטֵב שָׂדֵהוּ וּמִיֵּטֵב כָּרְמוֹ יִשְׁלֹם. (Exod. 22,4)

⁴Ha valaki mezőt vagy szőlőt legeltet le úgy, hogy ráengedte az állatát, és az a más mezején legelt, az térítse meg a kárt mezeje vagy szőlője legjavából. (RUF)